

Kaip taisyklingai sukišti pėdas į batus ir skalauti plaštakas

Susiruošusi į ilgą kelionę lėktuvu su persėdimu paprašiau draugės, tikrų tikriausios „knygų žiurkės“, paskolinti man lengvai skaitomą detektyvą, kad ilgai kybodama viršum debesų arba laukdama kito reiso oro uoste nežiovaučiau iš nuobodulio. Taip mano kelionės rankinėje atsidūrė Karinos Fossum „Neatsigręžk“. Tiek to, numojau ranka: autorė norvegė, o Ignė Norvaišaitė-Aleliūnienė vertė iš anglų kalbos (gal iš tiesų vis dar trūksta norvegų kalbos mokovų, o gal jie tiesiog linkę skirti savo gebėjimus solidėsnėms kūrinėms), – tikėjau bent jau pasimėgauti kokiais nors negirdėtais žodžiais, kurių įpratau aptikti savo kūrybingų kolegų tekstuose, ir pravėdinti galvą nesudėtingu ir, kaip maniau, maloniu skaitalu. Be to, ir reklaminis tekstas ant viršelio skambėjo daug žadančiai: esą „The Times“ įtraukęs Kariną Fossum į geriausių visų laikų detektyvų autorių sąrašą. Paskui dar išsiaiškinau, jog šis 1996 m. išleistas romanas sulaukė ne tik kritikų ir skaitytojų, bet ir kinematografininkų dėmesio, o autorė buvo apdovanota „Stiklinio rakto“ (Glass key award) ir „Riverton prize“ premijomis. Žodžiu, vyliausi neprašovusi pro šalį.

Negaišinsiu jūsų laiko ir iškart pasakysiu: nuobodžiauti tikrai neteko, bet ne dėl painaus siužeto, o dėl keblo ir klaidaus vertimo. Rypauti apie vertėjo atsakomybę skaitytojui čia neturiu jokio noro, juo labiau kad ir redaktorė Eglė Petraitienė, ir „Metodikos“ leidykla puikiai žinojo už nemažą kainą įduodanti pirkėjams netikšią niekalą. Šios knygos tekstas toks, kokių dešimtys suplaukia į atsakingai dirbančias leidyklas, o paskui jų redaktorės pluša, kurpdamos paskaitomą tekstą. Iš kai kurių vertimus redaguojančių redaktorių įpratome vos pasisveikinusios išsikauyti naujausių anekdotų – beprotiškai į sakinius sukergtų žodžių – ir spėlioti, ką tai galėtų reikšti. Sako, kad kai kurie jaunieji tokių fantasmagoriškų vertalų autoriai nesibodi tēkšti: „kaip man moka, taip ir verčiu“ (suprask: žinau, kad dirbu blogai, ir pašvilpkit). Skaitydama vertėjos Ignės „meną“ – taip, jau pripažįstama, jog literatūros vertėjų darbas yra, bent jau turėtų būti, meninė kūryba – buvau tikra, kad knyga išspausdinta neredaguota, nes kiekviename puslapyje – stiliaus ir logikos akibrokštų kirbynas. Knygos metrikoje radusi įrašytą redaktorės pavardę net nustebau.

Vertimo ir stiliaus klaidų – nors vežimu vežk: sakiniai laužyti, konstrukcijos nelietuviškos, daiktavardinės ten, kur lietuvis mintį išreikštų veiksmažodžiais, vienas kitą gožia dalyviai ir padalyviai, nesuderinti veikslai, trūksta papildinių, klaidingai vartojami prielinksniai, neskiriami ar tik pusiau skiriami šalutiniai sakiniai. Tenka vis iš naujo skaityti nuo pradžių, kartais net visą pastraipą. Trumpai drūtai, jeigu ir pavyksta suprasti, kas rašoma, tai jau tikrai ne iš pirmo karto. Detektyvinis siužetas lieka antrame plane, nes visas šio lietuviškai išspausdinto teksto detektyvas – susigaudyti atsitiktinių žodžių džiuaglėse. Kaip suprastumėte, pavyzdžiui, tokius perliukus (skliaustuose nurodyti puslapiai): „Bronzinio paukščio vaizdas trinktelėjo jam tarsi strėlė į smilkinį.“ (222); „Nesunaikink mano vilčių iš karto.“ (131); „Turėjo visiško netikėtumo pranašumą.“ (131); „Jos pasakyti žodžiai, paslėpti jo mintyse, atsiskleis, jei tik jis kas gana giliai.“ (137); „Jis būdavo labai stiprus ir galėdavo nutaisyti ganėtinai užsispyrėlišką išraišką, dėl kurios išsigandę socialiniai darbuotojai nedelsdami pasišalindavo.“ (137); „Priekiniai žibintai švystelėjo per blankią

kambario šviesą. Po kelių akimirų jie stovėjo tarpduryje ir žiūrėjo į jį.“ (139); „Halvoras tarsi įtampą kambaryje jautė stūksantį Sejerio buvimą.“ (141); „Tokio įvykio priežastis iš dalies suprasta.“ (143); „Staiga jis šiek tiek atsivėrė ir nutaisė kreivą šypsena.“ (145); „Halvoras šiuos žodžius įsidėmėjo ir rūpestingai išsaugojo atmintyje.“ (146); „Taip su nepaneigiamu fiziniu tikrumu bylojo visi pojūčiai.“ (149); „Nutaisė įsitempusią veido išraišką, bet suvokė galįs sukelti įtarimą; tada susitvardė ir pamėgino nusišypsoti. Tačiau prisiminė, kad Anė negyva ir vėl užsidėjo įsitempusią kaukę.“ (150); „Ėjo lengvai, pakėlęs veidą į dangų, liekna tvarkinga figūra su daugybe garbanų, tikriausiai beveik pažeidžiančių departamento taisykles.“ (155); „Nepertaukiamas alaus ir nikotino srautas tekėjo jo kraujyje.“ (155); „Sprendimas jį šiek tiek stumtelėjo žemyn, todėl sunkus kūnas sudribo ir susmuko.“ (162); „Sejeris išėjo ir patalpa apsupo Halvorą.“ (193); „Jis turėjo kuprinę ir stiprų emocinį prisirišimą.“ (204); „Berniukui augant kažkas jo viduje pradings.“ (216). Dėmesingumo skaitytojui nerasi nė su žiburiu, apie pagarbą net neverta kalbėti.

Ilgai varčiau puslapius pirmyn ir atgal, kai bandžiau suprasti istoriją apie stovyklaujantį miegmaišį išliaužusią gyvatę, mat ją nudobus staiga pareiškama, kad Anė „vos drįso miegoti savo lovoje.“ (158). Kur dingo miegmaišis? Ir kam reikalinga lova palapinėje? Nemanau, kad tai autorės triukas siekiant dar labiau suintriguoti skaitytoją. Ir šitą betikslį skaitytojo trikdymą priskyriau prastam vertėjos darbui.

Labiausiai suglumau perskaičiusi: „Jensvolis vis dar laukė, kada jie ištrauks iš spintos griaučius; nesitikėjo šito išvengti.“ (152). Aišku, pagalvojau, kur griaučiai – ten turėjo būti ir lavonas, lyg ir tiktų kriminaliniam romanui, bet Anės lavonas buvo rastas prie ežero ir aptariamam metu jau kremuotas, be to, kūnas taip greitai nesuirtytų, kad liktų tik griaučiai. Toliau tų griaučių spintoje istorija taip ir liko neišplėtotą. Teko man, nemokančiai anglų kalbos taip puikiai, kaip tą deklaruoja Ignė asmeninėje interneto svetainėje, pačiai susivokti, jog čia frazeologizmas, kuris turėtų reikšti „atskleisti paslaptį“, ir kurį, Ignės ir leidėjų manymu, būtų pats laikas vartoti lietuviams. Lygiai taip pat lietuviai neteisingai elgiasi, kai rankas plauna, o kojas apsiauna, mat jeigu pasiryžtume elgtis metodiškai – o ne kaip trečia karta nuo žagrės – plaštakas skalautume (131), o į batus kištume pėdas (216, 219). Kur liks kojos, batus užleidus tik pėdoms, ir kaip jas derėtų atidalinti nuo kojų – šį metodologinį klausimą paliekame jūsų išradingumui.

Visi žinome, kad knygų skaitymas lavina vaizduotę ir aktyvų gyvenimo būdą, nes skaitytojas gali susikurti savą vaizdą, t. y. įjungti vaizduotę. „Metodikos“ leidykla, regis, bando įdiegti dar tobulesnį metodą įtraukti skaitytojų į kūrybinį procesą ir pačiam užbaigti vieną ar kitą nebaigtą mintį, pavyzdžiui: „Aš daug važinėju. Matote, pristatome į namus.“ (152) Ką pristato į namus – plačios erdvės reikštis skaitytojų kūrybingumui. Ir ne vien šioje vietoje.

Arba štai tokia situacija: „Jis diskretiškai nusivalė burną. – Paėmėte ją prie žiedo – teisingai?“ (250) Kadangi visą laiką lieka abejonių, ar nužudyta mergina nebuvo išniekinta, nors ekspertai nustatė, jog ji buvusi nepaliesta, pirmoji mintis, atėjusi į galvą: iš apklausiamojo bandoma išgauti, ar jis ją išprievartavo. Ir tik po kelių eilučių susivoki: įtariamasis įsisodino Anę į automobilį. Puikus metodas kriminaliniame romane

sukelti skaitytojui kuo daugiau įtarinėjimų!

Pasirodo, šios knygos vertimas kliūva ne man vienai. Tinklaraščio „Aš skaitau“ autorė (<http://asskaitau.blogspot.com/>), kuri išmano Norvegijos realijas, irgi *kabinėjasi*: Neslysta tas tekstas ir viskas. Akivaizdžiai matosi, jog vertėja nepasidomėjo Norvegijos vietovardžių ir gatvių rašyba, tarimu ir jų vertimu. Pavyzdžiui, *Granittveien* išversta *Granitvejenas*. Tačiau norvegiškai *veien* reiškia kelią ir tariama *vegen*, tad turėtų būti *Granitvegenas*, *Kolevegenas* ir t. t. Keistai skamba ir vaikino vardas Magnė. Originalus vardas yra Magnus, vienas populiariausių vyrų vardų Norvegijoje. Tas pats kaip Joną pavadintume Jone.

Baigdama galiu tik patarti „trapių nervų“ (136) skaitytojams atidžiau vartyti "Metodikos" knygas prieš perkant, antraip, nors ir „darysitės kavą“ (223) arba „glausite alų prie lūpų“ (171) iškamuoti metodo *pasidaryk tekstą pats*, „dar ir dar“ „keisite padėtį ant kėdės“ (185), vis tiek jūsų „kakta rasos prakaitu“ (166) ir staiga „pajusite, kaip nukrito širdis“ (189), o gatvėje sutikę jus, „kai keliomis auksinėmis dienomis pajėgsite nueiti iki parduotuvės“ (180), iš „įspūdinga arka išlenkto antakio nepajudinant kito“ (215) ir „veido, mirguliuojančio kaip ir lango užuolaida – galbūt dėl skersvėjo“ (169) bemat atpažinsime „Metodikos“ aukas. Tada jau ir mes „prasižiosime ir išleisime griausmingą juoką“ (179).

Vilija Gerulaitienė